

Podzimek, Michal

**[Spalová, Barbora; Lukeš Rybanská, Ivana; Tíži, Miroslav a kol. Víze z daru, víze zmaru: proměny církví v Česku a na Slovensku v kontextu restitucí]**

*Religio*. 2024, vol. 32, iss. 2, pp. 387-389

ISSN 1210-3640 (print); ISSN 2336-4475 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/Rel2024-38663>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.80730>

License: [CC BY-NC-ND 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Access Date: 19. 11. 2024

Version: 20241118

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

tation of historical or mythical representations: the reader will find very little of all this, as most of the text is overwhelmed by the noise of a constant beating on the drum of genderism. The conclusion is for the ages: it is acceptable to only have feminist representations of witches on screen, the rest is bad. On a final note, the text is also the only one to suffer from editing issues, for it is plagued by an annoying recurrent tic: there are dozens of occurrences in which a queer hyphen magically and apparently randomly appears between words. We are thus presented, in the middle of a line in a sentence, with neologisms such as “English”, “lit-erary”, “cannibalis-tic”, “television”, or “can-dle”, just to name a few among many. Another thing to fix in a future edition.

All things considered, however, the chapters in this edited book, though inevitably uneven in quality, work synergically to convincingly convey at least a broad sense of how magic has manifested itself (especially in the Old World) during the past few millennia, and how it has been studied and analysed in modern scholarship. The book, more than any other that has been reviewed here, has proven a valuable pedagogical tool for myself and for the students on my course, and several of its chapters have made not only informative readings at home but also stimulating objects of discussion and analysis in the classroom.

While I would not discourage anybody from buying any of the four books reviewed in this text, for each of them has its own merits, I particularly recommend *The Oxford History of Witchcraft and Magic*, ideally coupled, especially if the reader is also inclined to please the eye, with the gloriously illustrated *History of Magic, Witchcraft, and the Occult* by DK. As a product of popularisation, the latter has little direct scholarly value (and would not normally be reviewed here); however, its illustrations can indeed be very useful for didactical and even research purposes if complemented with the consultation of more analytical works. Ergo I believe that these two books, if studied together, form a

very informative and intellectually enchanting dyad.

ALESSANDRO TESTA



*Religio* 32/2, 2024, 383-387.

<https://doi.org/10.5817/Rel2024-38667>

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

**Barbora Spalová  
– Ivana Lukeš Rybanská  
– Miroslav Tížik et al.,  
Vize zdaru, vize zmaru:  
Proměny církví v Česku  
a na Slovensku v kontextu  
restitucí,**

**Praha: Karolinum 2023, 263 s.**

**ISBN 978-80-246-5623-6.**

Recenzent, rozkročený mezi akademickou a duchovenskou službou, uvítal knihu jako další díl do mozaiky odborné diskuse k tématu postavení církví v demokratickém Česku a Slovensku. Již samotný název knihy evokuje, že jde o problém přímo úměrný dynamickým proměnám socio-ekonomické situace církví i proměnám sekularizace v obou sledovaných zemích. Sociologická a antropologická perspektiva knihy je bezpečná, nezabředávající příliš do složitější oblasti církevních doktrín, které však stojí vždy v pozadí vztahu církve a sékula. Ekonomická perspektiva otázky restitucí a finančních náhrad pak zajišťuje knize potřebnou míru exaktnosti. Je však pochopitelné, že texty jsou silně ovlivněny náboženskou vírou respondentů, tedy Boha s velkým B, „kterého většina (...) výzkumných partnerů považuje za klíčového aktéra“ (s. 11). Je to tedy kniha zajímavá také z religionistického hlediska a zasluží si proto recenzi v tomto periodiku.

Česko – Slovenská kniha sleduje linii vztahů církví k restitucím v obou zemích přesto, že obě šly vlastní cestou právních úprav vztahu církví a státu (viz kapitola M. Tížika). Texty jsou střídavě v obou sobě blízkých jazycích, což je zvláště sympatické pro nás, kteří pamatujeme Československo a bezpečně se v obou jazycích pohybujeme. Je však otázkou, jak se s tím popasuje mladší čtenář vzhledem k určité rozdílnosti významů některých termínů. Jednotlivé kapitoly na sebe vzájemně odkazují, a proto lze začít knihu číst i od jakékoliv z nich a další si dočíst později, podle směru zájmu čtenáře. To svědčí o kvalitní redakční práci editorů.

Prvních pět kapitol se zabývá rozdílnými perspektivami problematiky působení církví, jako je hospodaření s hmotným majetkem, působení ve veřejném školství a další. Zbytek knihy pak tvoří „kontextuálně zaměřená skupina kapitol“ (s. 15), kde kapitoly doplňují nejen kontext, ale i rozšiřující problematiku, například otázku školních kaplanů. Vzhledem k velké šíři témat by si jistě každá kapitola zasloužila vznik dalších publikací, informujících o dalších vzkumech tétož.

První krátká kapitola od Veroniky Frantové ukazuje mediální obraz restitucí v obou zemích i vzhledem k aférám (Robert Bezák apod.) v časové ploše roku 1990 až 2019. Deklaruje značnou rozdílnost sebereflexe církví vzhledem k jejich postavení vůči státu. Zatímco v Česku došlo k procesu postupné odluky církve od státu, slovenské církve se etabloují jako nedílná součást politického prostoru, viz vyjádření jednoho respondenta v terénním výzkumu: „Naši politici len bezprizorne bozkávajú biskupom ruky a prstene...“ (s. 41).

Druhá, svým způsobem ústřední kapitola knihy, nese název z příběhu málem vyhořelého evangelického kostela na Slovensku: „Čo (ne)zhorí, to (ne)zhnije“. Tým Barbory Spalové sleduje proměny (někdy zmar, někdy zdar – viz název celé knihy) diametrálně rozdílných církevních komunit vzhledem k proměnám jejich financování skrze deset terénních výzkumů mezi lety 2019–2021 napříč oběma zeměmi v římskokatolickém, evangelickém a baptistickém církevním prostředí. Základní výzkumnou

otázkou byla vize sledovaných komunit, a to jak dovnitř (sebepejetí, identita) tak i směrem ven k občanské společnosti. Na těchto malých sondách je kvalitně ukázán vztah mezi mírou sekularity ve sledovaných oblastech a způsobu práce komunit, postavených do neúspěšné reality, totiž potřeby ekonomické soběstačnosti.

O problematice vztahu ekonomické a ekologické perspektivy navrácených majetků pojednává text „Manažeri a jejich sourozenci“. Otázka zní, jak se církve, respektive dominantně Římskokatolická církev, ztotožňují s rolí hospodáře na navrácených pozemcích a v lesích? Terénní antropologický výzkum a dokumenty, které Vojtěch Pelikán a jeho tým shromáždili z církevních kruhů, analyzuje organizační úroveň vybraných katolických farností či okrajově i evangelických sborů. Na třech příkladech komunit, které „vycházejí mezi ostatními tím, že ve svém fungování kladou zesílený důraz na environmentální aspekty hospodaření v krajině“ (s. 87), je tak vytvořena sonda do problematiky, jak církve skrze restitucemi získaný majetek znovu promýšlejí své postavení v sekulárním světě.

Pro recenzenta, akademického pracovníka, pak byla zvláště zajímavá kapitola o církevních školách a jejich postavení v sekularizované společnosti i navazující sonda do problematiky školních kaplanů. Je zde představena církevní škola jako veřejná škola s vizí posouvat mentalitu „od chápání církevnosti církevních škol jako paralelního, odděleného světa“ (s. 115). Z výzkumu Barbory Spalové a Ivany Lukeš Rybanské vyplývá, že především ve slovenských církevních školách je tato proměna pohledu teprve bolestně tvořena. Nicméně pod ekonomickým tlakem států, které veřejné školství financují, se církve již často dokáží požadavkům veřejného školství přizpůsobit. V českém sekulárním prostředí jsou pak navíc „církevní školy příležitostí dostat se vůbec do kontaktu s tou částí společnosti, která by jinak o církev vůbec nezavádila“ (s. 115).

Poslední tři kapitoly knihy dokládají dříve řečené v kontextu právní a ekonomické problematiky. V kapitole Miroslava Tížika o vývoji a kontextech právní regulace nábo-

ženského života se ukazují diametrálně rozdílné politické pole, na kterém se církev v obou zemích pohybuje. Jak již naznačila v první kapitole Frantová a zde podrobně dokladuje Tížik, Slovensko si oproti Česku ukotvilo do svého právního systému dominance katolické církve (s. 169), a tak si do značné míry rozhodlo o dalším politickém postavení církví na svém území.

Výborná analýza „Dvě dekády hospodaření českých církví v kontextu restitučních procesů“ autorů Pařil, Mullner a Parks seznamuje čtenáře s finančními transfery restitučních peněz na cestě církví k finanční soběstačnosti. Na tuto kapitolu pak organicky navazuje poslední z trojice, totiž text o schopnosti církví investovat a pohybovat se v kapitalistickém prostředí tržní ekonomiky. Kapitola je podtržením celé problematiky „zdaru a zmaru“, se kterou se církev po restitučním vypořádáním se státem potýká. Je zde představeno několik příkladů problematických investic jako Artesa či Arca capital. Je zřejmé, že „akceptace a přitakání finančnímu diskursu současného kapitalismu“ (s. 225) se především Římskokatolické církvi moc nedaří, nicméně budoucnost nejen „Římskokatolické církve je pevně svázána s budoucností ekonomického systému“ (s. 225).

Ze závěru knihy pak lze citovat, že „současná turbulentní situace vytváří prostor pro viditelnější angažmá církví v sociálních otázkách“ (s. 237), k čemuž je třeba jen dodat, že i díky této knize, kterou by si měli přečíst intelektuálně zdatnější členové dotčených církví, je jim nastaveno zrcadlo stávající situace i materiál pro vypracování svých vizí.

MICHAL PODZIMEK



Religio 32/2, 2024, 387-389.

<https://doi.org/10.5817/Rel2024-38663>

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

## Martin Riecky (ed.), Michal Bodický a jeho Rozpomienky: Aktuálne v každom čase,

Liptovský Mikuláš: Transcius  
2024, 479 s.

ISBN 9788071406037.

V nasledujúcich riadkoch sa pozrieme na knižnú novinku z vydavateľstva Transcius: *Michal Bodický a jeho Rozpomienky* od editora Martina Rieckeho. Táto publikácia patrí medzi mnohé životopisy, ktoré sú uložené na regáloch knižkupectiev, no názvom ani obálkou príliš neohúria a môže sa zdať, že sa zaraďuje do veľkej množiny vágnych titulov. Avšak, po napínavom prečítaní som zväzil jeho umiestnenie do domácej knižnice.

Michal Bodický (1852-1935) bol významný slovenský evanjelický kňaz, spisovateľ, historik a publicista. Pôsobil ako farár vo viacerých slovenských obciach a venoval sa šíreniu osvetu a vzdelanosti medzi slovenským ľudom. Bol aktívnym členom Maticy slovenskej a prispieval do mnohých slovenských periodík. Jeho literárne dielo zahŕňa historické a náboženské spisy. Taktiež významne prispel k rozvoju slovenskej národnej identity v období formovania moderného slovenského národa počas 19. storočia. No predsa je laickej aj odbornej verejnosti málo známy, avšak v evanjelickom prostredí je uznávaný. V tejto knihe ponúka čitateľom fascinujúci pohľad na život, udalosti a osobnosti 19. a začiatku 20. storočia. Tento zborník nie je len autobiografiou, ale aj „kronikou“ doby, v ktorej Bodický žil.

Memoáre, pôvodne vydané Maticou slovenskou v roku 1933, dva roky pred jeho úmrtím, sú rozdelené do dvoch hlavných častí. Primárna prvá časť, ktorá je od strany 15 do strany 142, opisuje jeho detstvo v Španej Doline, štúdium na prvom slovenskom gymnáziu v Revúcej a vojenskú službu pri 55. haličskom pluku vo Viedni. Druhá časť knihy, od strany 227 do strany 455, pokrýva neskoršie obdobie jeho ži-